

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ВИДІВ АНІМАЛОТЕРАПІЇ В СИСТЕМІ КОМПЛЕКСНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Стаття присвячена аналізу психологічних особливостей анімалотерапії у системі комплексної допомоги дітям з особливими потребами. Проведено теоретико-методологічний аналіз сучасної анімалотерапії та основних напрямків і перспектив її реалізації, аналіз психологічних аспектів використання анімалотерапії, як методу комплексної психологічної допомоги дітям з особливими потребами. Проведено аналіз ефективності анімалотерапії як методу психокорекційної, психотерапевтичної та психореабілітаційної допомоги. Розглянуто основні шляхи та напрямки розвитку, сучасну проблематику методу, перспективи розвитку в майбутньому. Представлено історію розвитку методу анімалотерапії, розглянуто основні види та напрямки анімалотерапевтичної діяльності: іпотерапія, дельфінотерапія, каністерапія, фелінотерапія та ін. Розглянуто психологічні особливості застосування різних видів анімалотерапії. Зроблено аналіз наукових досліджень з питань використання методу анімалотерапії в психологічній та психотерапевтичній практиці. Розглянуто основні наукові погляди на метод анімалотерапії та використання цього методу в Україні. Представлені основні функції анімалотерапії: психофізіологічна функція, психотерапевтична функція, реабілітаційна функція, функція самореалізації та функція спілкування. Розглянуто проблематика анімалотерапії, її можливі негативні явища, переваги та перспективи розвитку. Джерел – 20.

Ключові слова: натуротерапія, анімалотерапія, іпотерапія, дельфінотерапія, каністерапія, фелінотерапія, гірудотерапія, апітерапія функції анімалотерапії, психологічні особливості різновидів анімалотерапії, функції анімалотерапії, діти з «особливими потребами».

Постановка проблеми. У сучасній психологічній науці бурхливо розвиваються психотерапевтичні методики з використанням сприятливого впливу тварин на людину. Напрямок наукової зоопсихології виник у ХХ ст., хоча деякі сторони цієї галузі, наприклад, використання домашніх тварин у психотерапевтичних цілях, відомі з початку розвитку психологічної науки. Основна мета взаємодії людини з тваринами визначається спільною діяльністю тварини разом з людиною. Зоопсихологічні знання у цій галузі застосовні у трьох основних напрямках: розвивальна робота з дітьми; утримання тварин у будинку людини; анімалотерапія. Анімалотерапія – це психотерапія, в якій психотерапевтичним засобом є взаємодія людини з твариною. Цей вид взаємодії істотно відрізняється від інших психотерапевтичних засобів (взаємодія з неживими об'єктами у різних видах психотерапії, з самим терапевтом й учасниками групової терапії). Таким чином, основними позитивними відмінностями анімалотерапевтичної діяльності від інших видів терапії є:

- 1) тварина має внутрішнє джерело активності, завдяки чому анімалотерапевтична діяльність стає відносно непередбачуваною як для пацієнта, так і для терапевта;
- 2) тварина не є носієм смислової та оцінної функції відносно людини, вона не може бути у ситуації психотерапії “неконгруентною”, тобто вона виражає те, що безпосередньо відчуває, і це дозволяє пацієнту звільнитися від прояву психологічних захистів, що перешкоджають ефективності психотерапії;

3) тварина має “внутрішню позицію”, власну мотивацію і «включається» у процес взаємодії з людиною, активно цю позицію виявляючи. При психотерапії за допомогою “неживих” засобів усе будується лише у взаємодії позицій пацієнта і психотерапевта [1].

Психологічні особливості анімалотерапії як виду психотерапії мають особливе значення в діяльності з дітьми з особливими потребами. Під "особливими потребами" психологічна наука характеризує три підстави. З одного боку - це необхідність специфічних методів обстеження, навчання та комунікації, реабілітації і працетерапії, особливого ставлення під час навчання. По-друге, потрібні спеціальні пристосування - допоміжні пристрої для ходьби, інвалідні візки, слухові апарати тощо, аж до складної комп'ютерної та медичної техніки, а також підвищені вимоги до безбар'єрної структури та адаптації середовища. По-третє, мається на увазі незахищеність цих дітей у соціальному середовищі. Ця категорія дітей частіше, ніж інші діти опиняється під загрозою сирітства або відмови батьків, відмови шкіл від навчання, відмови професійної освіти, відмови прийому на роботу. Внаслідок цих стереотипів діти з особливими потребами стають виключеними із суспільства в цілому. Тому часто фізична вада, особливо коли вона поєднана з мозковою дисфункцією або психоневрологічною інвалідністю, призводить до маргіналізації особи, алкоголізму, жебрацтва, сексуальної експлуатації. Таким чином, в сучасному середовищі стає можливим використання анімалотерапевтичної допомоги з раннього дитинства для лікування і профілактики захворювань, психокорекції та психопрофілактики психологічних, емоційно-вольових, психічних, фізичних вад у дітей з особливими потребами [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна психологічна наука в більшості розглядає анімалотерапію як нетрадиційний метод. В даний час вивченням цього питання займаються багато вчених, незважаючи на те, що в Україні, Росії фахівців з анімалотерапії недостатньо. Основні праці з питань анімалотерапії належать російським дослідникам: Н. Л. Кряжевій, І. І. Анцуповій, Д. В. Нестерову, Д. Б. Карвасарському та ін. Д.Б. Карвасарський зазначає, що кожен психотерапевтичний кабінет повинен бути оснащений стереофонічною аудіо системою для створення необхідного звукового фону, в якому в числі інших мають бути присутніми і звуки природи. Нестерова Д.В. наполягає на тому, що анімалотерапія може розглядатися як самостійний метод, виявляючи терапевтичну дію [1].

Анімалотерапія – як науковий напрямок, розвивається з двох основних напрямків: анімалотерапії як самостійної технології та анімалотерапії як одна зі складових процесу терапії. Протягом декількох століть в інших країнах Європи використовувався заспокійливий і розвиваючий ефект взаємодії з тваринами пацієнтів психіатричних клінік та притулків, пізніше на Заході тварини стали використовуватися для психотерапевтичної допомоги в деяких подібних установах. Н.Л. Кряжева зазначає, що в царській Росії у всіх навчальних закладах студенти та ліцеїсти на обов'язкових умовах працювали з тваринами, що, як вона відзначає, було одним з основних факторів, що позитивно впливають на характер і психіку [7].

Історичні згадування анімалотерапевтичного методу зазначені ще Гіппократом, але сам термін «анімалотерапія» виник порівняно недавно - в середині ХХ століття. Борис Левінсон, канадський дитячий психіатр, вважається першим фахівцем, який почав використовувати свою собаку в терапевтичних цілях в 1962 році. Грунтуючись на власних спостереженнях за взаємодією своїх пацієнтів із собакою, він зробив висновок про те, що тварина служить сполучною ланкою між ним і його пацієнтами, забезпечує дитині почуття безпеки і прискорює терапевтичний процес. Б. Левінсон виявив, що застосування анімалотерапії виправдано в роботі з нетовариськими, скутими, замкнутими дітьми, з дітьми, що страждають на аутизм, шизофренію. Він прийшов до висновку, що спілкування із собакою в якості основного компонента психотерапії може допомогти аутистам почати контактувати з реальністю. Пізніше, в 1972 році, досліджуючи, як спілкування з тваринами впливає на психічний і фізичний стан людей, пропагандисти

анімалотерапії в США подружжя Корсонови з Огайо, фізіологи вищої нервової діяльності, довели, що домашні тварини, перш за все собаки і кішки, покращують когнітивні функції у літніх людей і позитивно впливають на їхнє здоров'я. У 1978 році доктор Девід Натансон почав досліджувати ефект дельфінотерапії в лікуванні дітей-інвалідів в океанаріумі Флориди. Було проведено серію експериментів за участю дельфінів у навчанні дітей із синдромом Дауна.

В даний час анімалотерапія набула досить значне поширення за кордоном. У США, Великобританії, Канаді, Франції з'явилися організації, які займаються наданням психотерапевтичної допомоги з використанням тварин, називаючи свій метод «терапія за допомогою тварин» (Animal Assisted Therapy). У п'ятдесятих роках ХХ сторіччя почали застосовувати іпотерапію при психічних і неврологічних захворюваннях, а зараз в 45 країнах Європи і Північної Америки створено центри лікувальної верхової їзди, наприклад, програма в таборі Берак у Вашингтоні пропонує іпотерапію для клієнтів різного віку з різними захворюваннями як фізичної, так і когнітивної сфер. У Фінляндії з 1992 року здійснюється підготовка іпотерапевтів, в ході якої можна отримати другу вищу освіту. На курс іпотерапії можуть прийти тільки люди, які мають освіту фізіотерапевта, лікаря, психолога, психіатра, соціального педагога і не менше 2 років працювали за спеціальністю [3].

У державах колишнього СРСР іпотерапію першими почали застосовувати грузинські лікарі на початку 1970-х років. Але треба було близько двадцяти років, щоб цей метод прийшов у Росію та Україну. Зараз з'явилися такі центри і в Росії в більшості великих міст. На даний час цей метод широко застосовується в Білорусі, Киргизстані, Казахстані, Росії та Україні.

Дослідження А.Катчер і Ф. Уїлкінс виявили, що гіперактивні діти і діти з поведінковими порушеннями внаслідок анімалотерапії були більш спокійні, менш збудливі й агресивні, краще співпрацювали з терапевтом, починали краще вчитися і були здатні керувати своєю поведінкою. У 1999 році Вашингтонський університет досліджував можливості взаємодії із собаками для надання допомоги дітям, які страждають на аутизм, і розробив практичну терапевтичну програму, лікарня Св. Петра в Олімпії, Вашингтон, розробила програму впровадження анімалотерапії в медичні установи. У 2000 році була розроблена програма використання собак в реабілітації пацієнтів психіатричних клінік [6].

Російський дитячий психоневролог Б.З. Драпкін в керованому ним психіатричному стаціонарі влаштував цілий зоопарк, в якому був навіть ослик. Драпкін зауважив, що радість постійного спілкування з тваринами значно підвищує психотерапевтичний і суто лікувальний ефекти. Н.Л. Кряжовою була розроблена програма «Діти і тваринка», призначена для роботи з дітьми, які зазнають труднощів у спілкуванні та соціальній адаптації, проблеми яких - страхи, замкнутість, почуття самотності, агресивність. Експериментальна перевірка ефективності програми проводилася у дитячих садках і школах [8].

На даний час в Україні анімалотерапевтична діяльність знаходиться на початку розвитку. Проводяться науково-практичні конференції з питань анімалотерапії в системі реабілітації дітей з особливими потребами». Актуальними питаннями є аспекти анімалотерапії, дельфінотерапії та іпотерапії у системі комплексної допомоги дітям з особливими потребами. Зокрема, розглядаються питання ефективності психокорекційної та психотерапевтичної допомоги дітям з особливими потребами з використанням альтернативних методів, психологічні аспекти дельфінотерапії, розвиток комунікативної сфери дітей з особливими потребами в рамках дельфінотерапії, зоопсихологія та використання фізіопсихічних особливостей тварин (на прикладі дельфінів) на користь дітям із особливими потребами. Активно питаннями анімалотерапії займається професор кафедри дитячої, соціальної та судової психіатрії НМАПО ім. Шупика, директор Київського міського центру «Психічне здоров'я дітей та підлітків», науковий керівник

мережі дельфінаріїв «Немо», А.П.Чуприков. Він відмічає, що анімалотерапія і дельфінотерапія зокрема може бути ефективним методом реабілітації для широкого кола дітей з органічними ураженнями ЦНС, аутизмом, деякими вродженими генетичними аномаліями розвитку (синдром Дауна тощо) завдяки комбінації кількох діючих терапевтичних факторів таласотерапії (морські купання), імаготерапії (включення до сеансу елементів гри) і власне анімалотерапії (сонор дельфіна, який, власне, і є основним лікувальним фактором). Тому дельфінотерапія може бути включена у комплекс лікувальних заходів при багатьох захворюваннях та психоневрологічних розладах. МОЗ України визнав дельфінотерапію медично-реабілітаційним методом, про що було видано окремого листа. В квітні 2010 року відбулася перша нарада з іпотерапії. Також питаннями анімалотерапії в Україні займаються В.М. Синьов, Т.М. Тітенко, Т.П. Гарнік, А. Ванчова, Л.М. Лукіна.

Мета статті – визначити психологічні особливості різних видів анімалотерапії в системі комплексної допомоги дітям з особливими потребами.

Викладення основних матеріалів дослідження. Провідні наукові діячі анімалотерапії виділяють спрямовану анімалотерапію (взаємодія з тваринами в домашніх умовах без усвідомлення або цілеспрямованого розуміння їхнього терапевтичного значення) і спрямована анімалотерапія (цілеспрямоване використання тварин і (або) їхніх символів за спеціально розробленими терапевтичними програмами). Спрямована анімалотерапія використовує спеціально навчених тварин і підрозділяється на види залежно від того, які саме тварини використовуються - іпотерапія, дельфінотерапія, каністерапія, фелінотерапія та ін.

С.Д. ДЕРЕБО і В.А. ЯСВІН виділили основні функції анімалотерапії [5]:

1. Психофізіологічна функція. Взаємодія з тваринами може знімати стрес, нормалізувати роботу нервової системи, психіки в цілому.

2. Психотерапевтична функція. Взаємодія людей з тваринами може істотним чином сприяти гармонізації їхніх міжособистісних відносин. Так, латвійським психологом Є.В. Антоновою за допомогою методики "Малюнок сім'ї" вивчався вплив домашніх тварин на сприйняття дитиною психологічного клімату в родині. Ця методика дозволяє діагностувати п'ять так званих симптомокомплексів: 1) "сприятлива сімейна ситуація", 2) "конфліктність", 3) "тривожність", 4) "почуття неповноцінності", 5) "ворожість". В експерименті порівнювалися результати в сім'ях, де була якась тварина (собака, кішка, хом'як, папуга і т.д.), і в сім'ях, де тварини не було.

3. Реабілітаційна функція. Контакти з тваринами і рослинами є тим додатковим каналом взаємодії особистості з навколишнім світом, який може сприяти як психічній, так і соціальній її реабілітації. Дослідження, проведене американським ученим М. Робіном та його співробітниками, в якому брали участь близько 500 підлітків як з благополучних сімей, так і ті, що перебувають у виправних закладах та психіатричних лікарнях, показало, що серед школярів 29% називають свою улюблену тварину "єдиною істотою, яка може любити". У той же час серед підлітків з виправних закладів таких виявилось 47%, а серед пацієнтів психіатричних лікарень – 61%. Двом з трьох підлітків з психічними відхиленнями тварини дають те, що не можуть дати люди.

4. Функція самореалізації. Теорії А. Маслоу, А. В. Петровського та інших стверджують, що однією з найважливіших потреб людини є потреба в реалізації свого внутрішнього потенціалу, потреба бути значущим для інших. Неможливість самореалізації призводить до найглибшої особистісної кризи. Взаємодія з природою дозволяє опосередковано задовольнити цю потребу. Коли дитина створює систему живих організмів, наприклад, влаштовує акваріум, вона виступає в ролі творця, визначаючи, як, кого і з ким розмістити, що і коли замінити і т.п., дитина створює світ, в якому вона сама володіє абсолютною владою. Не знаходячи можливості самореалізації себе у соціумі, дитина реалізується в створеному власному "світі".

5. Функція спілкування. Одна з найважливіших функцій, яку можуть здійснювати тварини, - це функція партнерів спілкування. У дослідженні, проведеному шведським психіатром Л. Торкеллсоном, в якому опитувалися 4 тисяч власників собак, були отримані такі результати: 98% обстежених довіряють тваринам свої таємниці і навіть подробиці інтимного життя. Близько 60% зізналися, що обговорюють з ними свої проблеми, як з радниками або сповідниками. 48% ставляться до них як до суддів або моральних авторитетів. 90% власників впевнені, що собака відчуває їхній настрій і чудово знає, чи щасливий господар у цей момент або він хворий, або сумує про щось. Майже 60% людей відзначають день народження своєї тварини, а кожен другий зберігає його фотографію в портмоне, сімейному альбомі чи вішає портрет свого улюбленця на стіні.

Анімалотерапія як комплексний психотерапевтичний метод включає в себе деякі види психотерапій, в залежності від того, яка тварина бере участь у психотерапевтичній діяльності.

Іпотерапія - це вид анімалотерапії, що використовується як основний засіб спілкування з кінями і верхову їзду. Іпотерапія - це ефективна лікувальна фізкультура, яку використовують при порушеннях опорно-рухового апарату, атеросклерозі, черепно-мозкових травмах, поліомієліті, сколіозі, розумовій відсталості. Верховна їзда вимагає постійної роботи великих м'язів тіла, і це дозволяє застосовувати іпотерапію в реабілітації та лікуванні пацієнтів, які страждають дитячим церебральним паралічем (ДЦП). На коні людина отримує можливість активно рухатися в положенні сидячи, і це робить верхову їзду незамінною для людей з хворими ногами, а також для тих, хто страждає надмірною вагою. Кінь - це унікальний живий тренажер, тварина підлаштовує свої рухи під вершника, зігріває і масажує його м'язи, нормалізує м'язовий тонус. Ритмічні рухи коня на кроку сприяють відновленню власних ритмів вершника, а це дуже важливо при лікуванні мовних розладів у дітей [3].

Дельфінотерапія. Дельфіни дуже часто використовуються у медицині та психотерапії. Спілкування з дельфінами допомагає стабілізувати психоемоційний стан людини, зняти психологічну напругу. Дельфінотерапія - це чудова психологічна реабілітація для людей, що потрапили в екстремальні умови, пережили землетруси, урагани, аварії і будь-який інший сильний стрес. Дельфінотерапія використовується для допомоги людям з різними діагнозами. Найбільш поширені з них - це церебральний параліч, синдром Дауна, аутизм. Тут вона дає найбільш цінні результати, але в програмах беруть участь люди і з іншими порушеннями, такими як депресія, синдром хронічної втоми (астенічний синдром), м'язова астения, посттравматичний синдром, затримка розумового розвитку [20].

Каністерапія - вид анімалотерапії з використанням собак. Собака - це "ліки" проти гіподинамії, викликані малорухливим способом життя. Собака задовольняє дефіцит людини у спілкуванні, підвищує самооцінку господаря, покращує його товариськість, розв'язує конфлікти в сім'ї. Собака завжди рада спілкуванню з людиною. Для тварини не має значення зовнішність, статус, матеріальне становище. Собаці потрібен факт його існування і можливість перебувати поряд з ним. Це відрізняє собаку від ставлення людей, які оцінюють один одного. До собаки тягнуться і дорослі, і діти, що відчувають нестачу безумовної любові, прагнуть до вільного прояву емоцій. Собака жалість не сприймається людиною, як щось принизливе, це - співчуття. Крім того, собаки використовуються в терапії частіше за інших тварин, тому що вони легко навчаються вербальним командам і охоче їх виконують. Каністерапія рекомендується при неврастенії, істерії, психастенії і неврозах [12].

Фелінотерапія - терапевтичний вплив кішок. Більшість російських вчених вважають, що кошкотерапія є ефективним методом лікування багатьох хвороб. Доктор медичних наук, професор Борис Шевригін впевнений, що «це цивілізований, науковий метод лікування і профілактики серйозних хвороб». «Я думаю, - пише професор, - всім відомо,

що люди, які мають домашніх тварин, хворіють менше і живуть довше, а їхня нервова система перебуває в куди кращому стані, ніж у інших» [13].

Всі живі істоти можуть надати людині ефективну психологічну допомогу. В анімалотерапії використовуються й інші тварини, але рідше, оскільки прямий терапевтичний ефект у цих випадках трохи нижче. Так, наприклад, американське анімалотерапевтичне товариство "Дельта" використовує у своїй роботі більше 2 000 різних тварин, у тому числі морських свинок, кроликів, курей, лам, кіз, папуг та інших свійських тварин. Як вид психотерапії існує терапія бджолиним гулом – апітоксинотерапія.

Виходячи з вищезазначеного можливо стверджувати про позитивний ефект взаємодії людини та тварин. Але існують декілька протипоказань. Стосуються вони гострого періоду перебігу будь-якого захворювання. Основними негативними явищами є: прояв агресивності тваринами, алергія, небезпека паразитарних захворювань.

І.І. Анцупова зазначає, що незважаючи на те що вплив кішок на нервову систему та психологічний стан людей є, деякі інтернати, будинки для людей похилого віку, наркологічні лікарні все-таки відмовляються від таких мешканців. Пов'язано це перш за все з непередбачуваністю кішок, їхньої деякою відчуженістю («гуляє сама по собі»). Але треба визначити, що тварини, які беруть участь у психотерапевтичній діяльності, обов'язково проходять курси дресування. Тому такі випадки поодинокі.

Другий негативний аспект – це загроза алергічних реакцій людей на тварин. Тому завданням терапевта буде з'ясування у пацієнта (або у його батьків) наявності у нього алергічної реакції на конкретну тварину. І якщо все-таки алергія присутня, то варто або відмовитися від терапії, або продовжити, але вже з використанням образів (зображень, звуків).

Третій негативний аспект – небезпека паразитарних захворювань. Якщо досліджувати спрямований вид анімалотерапії, то приводів для неспокою небагато – усі використані тварини обов'язково щеплені і регулярно проходять ветеринарний огляд. Проте вірогідність зараження тварин залишається. Абсолютними протипоказаннями є гемофілія, ламкість кісток і захворювання нирок (це що стосується конкретно іпотерапії) [14].

Таким чином, можна зробити висновки, що при спрямованому використанні анімалотерапії і уважній роботі терапевта негативні наслідки можна практично виключити. Оскільки тварина – невід'ємна частина цього методу психотерапії, їй приділяється багато уваги – особливий догляд і спеціальні умови утримання.

Висновки. У ході даного дослідження було розглянуто такі питання та зроблено висновки:

- еволюційний розвиток анімалотерапевтичних методів удосконалювався від неусвідомлених, з давніх часів, до наукових концепцій ХХ сторіччя. Основна мета взаємодії людини з тваринами визначається спільною діяльністю тварини разом з людиною. Зоопсихологічні знання у цій галузі застосовні у трьох основних напрямках: розвивальна робота з дітьми; утримання тварин у будинку людини; анімалотерапія. Анімалотерапія – це психотерапія, в якій психотерапевтичним засобом є взаємодія людини з твариною. Тому слід зазначити необхідність сучасних досліджень – нових, функціональних теорій анімалотерапії, які б адекватно відображали взаємодію людини та тварин, в сучасних умовах розвитку країни;

- сучасний стан теоретичних розробок у сфері анімалотерапії вимагає якнайшвидшого і найбільш ефективного вирішення проблем практичного впровадження положень анімалотерапії та забезпечення соціально-психологічних умов їхньої реалізації, що мають місце в сучасній українській психотерапії, педагогіці, медицині. Таким чином, можна констатувати істотний розрив між розвитком анімалотерапії в Україні та теорією і практикою впровадження анімалотерапії в інших країнах. На даному етапі розвитку анімалотерапевтичні методики реабілітації активно набирають поширення і в Україні. Усе це дозволяє зробити висновок про те, що створення ефективних соціально-психологічних

умов для розвитку і впровадження анімалотерапії, розробка сучасних видів та методів анімалотерапії з урахуванням психофізіологічних, психотерапевтичних, національних, соціально-економічних особливостей української нації дозволять досягти вагомих змін в системі комплексної допомоги дітям з особливими потребами. Таким чином, виходячи з нашого дослідження, зазначимо, що ефективна взаємодія з тваринами і тваринним світом дійсно може виконувати такі важливі функції, як самореалізація, реабілітація та спілкування. Важливим є те, що від пацієнта не потрібно ніяких додаткових знань про тварину: його завдання – просто спостерігати (якщо маються на увазі акваріумні рибки), слухати (канарки та папуги), гладити (кішка) або активно взаємодіяти (собака, кінь, дельфіни). Але анімалотерапія -це не панацея від усіх хвороб.

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що анімалотерапію дійсно можна розглядати як самостійний метод психотерапії, що використовується давно і набув широкого застосування. Під анімалотерапією розуміються терапевтичні методики, що характеризуються використанням різних тварин (їхніх образів) і спрямованих на профілактику та лікування конкретних патологій. Це робить анімалотерапію універсальним і доступним методом. Результат терапії залежить від професіоналізму психотерапевта, від тварини (якості її підготовки) та від ставлення пацієнта до конкретної тварини.

Література

1. Агафоновичев В. Анімалотерапія. Усы, лапы, хвост – наше лекарство // В. Агафоновичев. – СПб.: Наука и Техника, 2006. – 304 с.
2. Анцупова И.И. Анімалотерапія - Москва, журнал "Вокруг света": №12, 2006. – С. 23-27.
3. Анцупова И.И. Ипотерапія. - Полиграф-експресс: журнал "Педиатрия для родителей" № 4, 2006. – С. 9-12.
4. Видовик В.В. Животное в доме и социальное и эмоциональное развитие школьников // В.В. Видовик, В.В. Стетик, Д. Братко. - Т. 12, № 4. – 1999 г. – с. 211-217.
5. С.Д. ДЕРЕБО, В.А.ЯСВИН. Экологическая педагогика и коллективная психология. - Ростов-на-Дону, 1996. – 312 с.
6. Елесеєв Ю.Ю. "Справочник по традиционной и нетрадиционной медицине". - М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. - 832 с.
7. Б.Д. Карвасарский. Психотерапевтическая энциклопедия. - Питер, 2000.
8. Кряжева Н.Л. Кіт і пес поспішають на допомогу. Анімалотерапія для дітей. - Академія Розвитку, Академія ІК, 2000.
9. Кулаков С. А. Диагностика и психотерапія аддиктивного поведения у подростков. - М., 1998.
10. Лавренов В.К. Лечение пчелиным ядом . – М., «Сталкер», 2004. – 64 с.
11. Лохов М.И., Фесенко Ю.А., Рубин М.Ю. Аутизм. Плохой хороший ребенок. (Проблемы развития, нарушения поведения, внимания, письма, речи). – СПб., 2003. – 352 с.
12. Медведев А.Н., Медведева И.Б. Собака-целитель. 10 основных методов канистерапии. - М.: АСТ МОСКВА, 2007. - 61 с
13. Нестерова Д.В. Кошкотерапія: пухнасті ліки. - М.: РИПОЛ класик, 2006. – 254 с.
14. Никольская А.В., Ульянова Н.А. Ненаправленная анімалотерапія. Позитивные и негативные аспекты взаимодействия с собакой у детей и взрослых. - М.: Аквариум-Принт, 2009 г. - 208 с.
15. Психосоциальные проблемы психотерапии, коррекционной педагогики, специальной психологии. - Изд-во Курск. гос. ун-та, 2003. – 138 с.
16. Субботин А.В. Ращевская Л.Л. Лечебная кинология. Теоретические подходы и практическая реализация. – М. - 2004. – 407 с.
17. Харчук, Ю. Анімалотерапія: домашние животные и наше здоровье // Ю. Харчук. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2007. – 316 с.

18. Хисматуллина Н.З. Апитерапия. - Пермь: Мобиле, 2005. - 296 с.
19. Фабри К.Е. Основы зоопсихологии. - М.: Російське психологічне суспільство, 1999
20. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. - М.: Теревинф, 2004. - 289 с.

References

1. Agafon'ichev V. Animaloterapija. Uč'i, lap'i, hvost - nashe lekarctvo // V. Agafon'ichev. - SPb.: Nauka i Tehnika, 2006. - 304 с.
2. Antsupova I.I. Animaloterapija - Mockva, jurnal "Vokrug cvita": №12, 2006. - С. 23-27.
3. Antsupova I.I. Ipoterapija. - Poligraf-ekspresc: jurnal "Pediatrija dlja roditel'" № 4, 2006. - с. 9-12.
4. Vidovik V.V. Jivotnoe v dome i cotsialnoe i emotsionalnoe razvitie shkolnikov // V.V. Vidovik, V.V. Ctetik, D. Bratko. - Т. 12, № 4. - 1999 g. - с. 211-217.
5. C.D. Derebo, V.A. JAcvin. Ekologičeckaja pedagogika i kollektivnaja pchologija. - Roctov-na-Donu, 1996. - 312 с.
6. Eleceev JU.JU. "Cpravochnik po traditsionno' i netraditsionno' meditsine". - М.: ЕКСМО-Precc, 2002. - 832 с.
7. B.D. Karvacarcki'. Pchoterapevtičeckaja entsiklopedija. - Piter, 2000.
8. Krjajeva N.L. Kit i pec pocpishajut na dopomogu. Animaloterapija dlja dite'. - Akademija Rozvitku, Akademija IK, 2000.
9. Kulakov C. A. Diagnostika i pchoterapija addiktivnogo povedenija u podroctkov. - М., 1998.
10. Lavrenov V.K. Lečenje pchelin'im jadom . - М. ,«Ctalker»,2004. - 64 с.
11. Lohov M.I., Fecenko JU.A., Rubin M.JU. Autizm. Ploho' horoshi' rebenok. (Problem'i razvitija, narushenija povedenija, vnimanija, picma, rechi). - CPb., 2003. - 352 с.
12. Medvedev A.N., Medvedeva I.B. Cobaka-tselitel. 10 osnov'ih metodov kanicterapii. - М.: АСТ МОСКВА, 2007. - 61 с
13. Necterova D.V. Koshkoterapija: puhnacti liki. - М.: RIPOL klacik, 2006. - 254 с.
14. Nikolckaja A.V., Uljanova N.A. Nenapravlennaja animaloterapija. Pozitivn'ie i negativn'ie aspekt'i vzaimode'ctvija c cobako' u dete' i vzrocl'ih. - М.: Akvarium-Print, 2009 g. - 208 с.
15. Pchocotsialn'ie problem'i pchoterapii, korrektsionno' pedagogiki, cpsialno' pchologii. - Izd-vo Kurck. goc. un-ta, 2003. - 138 с.
16. Cubbotin A.V. Rasčevckaja L.L. Lečebnaja kinologija. Teoretičeckie podhod'i i praktičeckaja realizatsija. - М. - 2004. - 407 с.
17. Harchuk, JU. Animaloterapija: domashnie jivotn'ie i nashe zdorove // JU. Harchuk. - Roctov-na-Donu: «Fenik», 2007. - 316 с.
18. Hicmatullina N.З. Апитерапия. - Perm: Mobile, 2005. - 296 с.
19. Fabri К.Е. Основы зоопсихологии. - М.: Росі'cke психологічне суспільство, 1999
20. JAnushko Е.А. Igr'i c autichn'im rebenkom. Uctanovlenie kontakta, spocob'i vzaimode'ctvija, razvitie rechi, pchoterapija. - М.: Terevinf, 2004. - 289 с.

Пелешенко Е.В.

Психологические особенности разных видов анималотерапии в системе комплексной помощи детям с особыми потребностями

Статья посвящена анализу психологических особенностей анималотерапии в системе комплексной помощи детям с особыми потребностями. Проведен теоретико-методологический анализ современной анималотерапии и основных направлений и перспектив ее реализации, анализ психологических аспектов использования анималотерапии как метода комплексной психологической помощи детям с особыми нуждами. Проведен анализ эффективности анималотерапии, как метода психокоррекционной, психотерапевтической и

психореабилитационной помощи. Рассмотрены основные пути и направления развития, современная проблематика метода, перспективы развития в будущем. Представлена история развития метода анималотерапии, рассмотрены основные виды и направления анималотерапевтической деятельности: ипотерапия, дельфинотерапия, канистерапия, фелинотерапия и др. Рассмотрены психологические особенности применения разных видов анималотерапии. Сделан анализ научных исследований по вопросам использования метода анималотерапии в психологической и психотерапевтической практике. Рассмотрены основные научные взгляды на метод анималотерапии и использование этого метода в Украине. Представлены основные функции анималотерапии: психофизиологическая функция, психотерапевтическая функция, реабилитационная функция, функция самореализации и функция общения. Рассмотрены проблематика анималотерапии, ее возможные отрицательные явления, преимущества и перспективы развития. Источников – 20.

Ключевые слова: натуртерапия, анималотерапия, ипотерапия, дельфинотерапия, канистерапия, фелинотерапия, гирудотерапия, апитерапия, функции анималотерапии, психологические особенности разновидностей анималотерапии, дети с «особыми потребностями».

Peleshenko O.V.

Psychological features of different types of animal-assisted therapy in practical work with children with special needs

The article analyzes psychological features of animal-assisted therapy as regards children with special needs. Analysis of animal-assisted therapy as a method of psychological adjustment and psychological rehabilitation has been presented as well as major routes and directions of its development, current problems of the method and prospects for future development. The history of animal-assisted method has been introduced, the basic types and directions of animal-assisted activities have been examined : horseback riding therapy, dolphin therapy, canis therapy, pet-therapy and others. Psychological features of application different types of animal-assisted therapy have been considered. The analysis of research on the use of animal-assisted method in psychological and psychotherapeutic practice has been made. The basic scientific views on the animal-assisted method and the use of this method in Ukraine have been studied. The basic functions of animal-assisted therapy have been presented: psychophysiological function, psychotherapeutic function, rehabilitation function, the function of self-realization and function of communication. The problems of animal-assisted therapy have been examined and possible negative effects as well. Sources – 20.

Key words: natural therapy, animal-assisted therapy, horseback riding therapy, dolphin therapy, canis therapy, pet-therapy, hirudotherapy, apiotherapy, functions of animal-assisted therapy, psychological features of different types of animal-assisted therapy, functions of animal-assisted therapy, children with “special needs”.

Пелешенко Олена Вікторівна – асистент кафедри психології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Луганськ